

**ПЕДАГОГИЧЕСКИ
ФУНДАЦИЯ**

СОЦИАЛНА ПЕДАГОГИКА

ПРЕДПОСТАВКИ ЗА ВЪЗНИКВАНЕТО НА СОЦИАЛНАТА ПЕДАГОГИКА В РУСИЯ

Венка Кутева-Цветкова

Разбирането на съвременното състояние, перспективите на развитие на социалната педагогика е немислимо без изучаването на нейната история. Историческото изследване създава предпоставки за реалното разбиране според К. Ясперс. Заедно с това един исторически анализ позволява да се разкрие своеобразието на социалната педагогика в Русия. Защо в Русия? Защото именно в тази славянска страна социално-педагогическата теория и социално-педагогическата практика имат своите дълбоки исторически корени и основания и силни традиции, които впечатляват.

Основните задачи на изследването са в открояването на съвкупността от исторически, научни и специалнопедагогически предпоставки, разкриването на тяхната същност и определянето на тяхната значимост в процеса на възникването и развитието на социалната педагогика в Русия.

Като методологическа основа за изследване на предпоставките за възникването на социалната педагогика в Русия могат да бъдат приети херменевтичният, системно-структурният, културологичният и аксиологичният подходи.

Херменевтичният подход определя необходимостта и значимостта от обосноваване на предпоставките като основа на разбирането спецификата на появата на социалната педагогика в Русия, и

преди всичко разбирането на обществените потребности, обуславящи обособяването в началото на XX в. на социалната педагогика, на разработването на социално-педагогическата теория.

Системно-структурният подход позволява да се разгледат условията за създаване на социалната педагогика в Русия, предпоставящи взаимодействието на външните (ландшафт, природо-климатични условия, геополитическото положение на страната) и вътрешните фактори (социално-икономическо, политическо развитие на обществото в началото на XX в., развитие на основите на гражданското общество в началото на XX в.).

Културологичният подход обуславя обосноваването и изследването на развитието на гражданското общество в началото на XX в., а също така са определени и критериите за това развитие (система за социална помощ и социална защита; националното самосъзнание и ценностната му система като негов съставен елемент) позволява да разглеждаме социалната педагогика като част от социалния живот в Русия в началото на XX в. Заедно с това културологичният подход обуславя обособяването на диалога като средство за самоусъвършенстване и самоидентификация на социалната педагогика. Културологичният подход определя открояването на развитието на социално-педагогическата мисъл в Русия в края на XIX – началото на XX в. като обществено педагогическо движение – развитие на извънучилищното образование, на детско-юношеските движения като предпоставки, обуславящи възникването на изследователски структури (научно-педагогически общества, кръжоци, организации, занимаващи се с разработването на социално-педагогически въпроси, формиране на комуникационни канали (списания, педагогическа литература, педагогически конгреси), способстващи за разпространението на социално-педагогически идеи. Създаване на заведения и организации (клубове, площадки, детски градини, неделни училища) осъществяващи развитие, възпитание и социализация на децата, подрастващите и възрастните.

Аксиологичният подход определя изследването и обособяването на традиционния блок ценности, адекватни на националния менталитет на руското общество, и динамичния блок ценности, отразяващи диалога между културата на Русия и Западна Европа в края на

XIX – началото на XX в. като духовно-ценностна детерминанта на социално-педагогическото знание, определяща неговата насоченост.

Още в началото на XX в. П. Ф. Каптерев подчертава обективният характер на влиянието на „сумата от условия, отклонението от които е невъзможно”.

На съвременния етап А. В. Мудрик определя обективните условия като „основен източник на влияние на макрофакторите на социализация”, подчертавайки техния „рамков характер: отсъствие на самостоятелна роля, действия като съвкупност от компоненти, определящи специфичните особености на социализацията (Мудрик, А. В., 2000, 36).

Според Т. С. Просветова предпоставките, обосноваващи възникването на социалната педагогика в Русия, могат да бъдат систематизирани в две големи групи – исторически и педагогически (Просветова, Т. С., 2002).

Една от важните исторически предпоставки, обуславящи спецификата на страната според редица автори е нейният ландшафт (външният облик на територията).

Спецификата на ландшафта на руската равнина е естествена предпоставка за единство и съдейства за държавното обединение на страната. Източната част на Европа с планини като Урал, не са вътрешна естествена преграда и способстват за образуването върху нея на държава.

На второ място ландшафтът влияе върху спецификата на етноса като фактор за социализация (формиране на етнически стереотипи на поведения). Според Л. Н. Гумилев всеки етнос представлява сам по себе си оригинална форма на адаптиране на човека в биогенезата на ландшафта. Етносът е природно явление, излизащо на повърхността в социална форма (Гумилев, Л., 1993, 167 – 168).

Важна историческа предпоставка са също така природно-климатичните условия на Русия, обуславящи на първо място спецификата на обществото като фактор за социализация (тип технология – екстензивно, интензивно), формите на социална организация (община), специфика на държавността (превес на общото над частното), и на второ място специфика на етноса като фактор за социализация (менталност, форми на колективен живот) (Мудрик, А. В., 2006).

Друга историческа предпоставка, обуславяща спецификата на страната като фактор за социализация е геополитическото положение на страната.

Следващата историческа предпоставка е социално-икономическото развитие на Русия в началото на ХХ в., обуславящо обществената потребност от подготовка на новия „социален” човек и свързаното с него явление “социално възпитание” като условие за тази подготовка, усложнената социална диференциация на обществото и актуализираната от това потребност за социална адаптация.

Основни тенденции на икономическото развитие на обществото в началото на ХХ в. в Русия са: развитие на промишленото и земеделско производство, усъвършенстване на машинната и земеделска техника, развитие на пазара на паричната система, системата на средствата за съобщения.

В системата на социалните отношения в началото на ХХ в. в Русия е отслабена съсловността. Процесът на социална диференциация на обществото обуславя усложняването на социалната му структура: оформяне на нови социални слоеве и професионални групи.

Неизбежно следствие от развитието на пазара на фабрично-заводското производство става заетостта на „фабричните родители”, а също така и на работниците – надничари, дребните търговци и др. (Просветова, Т. С., 2001).

Социално-икономическото развитие на обществото в началото на ХХ в. обуславя необходимостта от организирани и обществени държавни институции за деца на работници и селяни.

И така, като историческа предпоставка, социално-икономическото развитие на обществото в началото на ХХ в. е актуално на първо място с обществената потребност от подготовка на новия и „социален” човек, на второ място, общественото възпитание се разглежда като допълващо семейното в различните типове държавни, обществени и частни заведения: доучилищни, училищни и извънучилищни. Трето, значимостта на общественото възпитание и социално-педагогическата теория като необходими условия за подготовка на новия „социален” човек.

Съществена историческа предпоставка, обуславяща спецификата на руската държава като фактор за социализация е политичес-

кото развитие на обществото в Русия в началото на XX в. Политическото развитие на руското общество в началото на XX в. се характеризира с активни процеси на създаване на политически партии и съюзи, представящи интересите на различни социални групи население. Така историческата предпоставка – политическото развитие на обществото в началото на XX в., определяща се от идеите на парламентаризма, обуславя обществената потребност от разработването на социално-педагогическата теория като условие за подготовка на новия човек, а също така актуализира възпитателната функция на заведенията от държавно-общественото управление.

Важна историческа предпоставка, обуславяща спецификата на руското общество като фактор за социализация, е развитието на основите на гражданското общество в Русия в началото на XX в. Показател за развитието на основите на гражданското общество са появата на институтите за самоуправление. Съвременните изследвания характеризират самоуправлението като един от ефективните начини за поддържане на демократичния елемент в битието на държавата, запазване на известно пространство за гражданска активност и инициатива на индивидите и групите (Институты самоуправления..., 1995, 3).

Заедно с институтите за самоуправление, показателна за развитието на основите на гражданското общество в Русия е оформящата се система за социална помощ и социална защита.

Общия подем на икономиката, характерен за този период, обуславя по-нататъшното развитие на съществуващата система и появата на нови форми и методи на социална помощ и защита. Съществуващите форми на оказване на помощ се съчетават с поддържането на по-широки слоеве нуждаещи се деца, което намира отражение в специализацията на благотворителните дружества, в разнообразието от типове и форми на устройване на децата – детски заведения, селски семейства, частни лица, общински приюти и др.

В началото на XX в. нараства вниманието на обществото към проблемите на детската престъпност. В системата на общественото попечителство на децата, централните въпроси, изискващи теоретични и практически решения са въпросите за професионалната подготовка, непрекъснатата грижа за децата до настъпване на тяхната

зрелост, търсене на ефективни форми за превъзпитание на малолетните правонарушители.

Основните принципи за организация на системата за социална помощ и социална защита в Русия са децентрализация на управлението, индивидуализиране на социалната защита и социалната помощ, предполагаща преобладаването на откритите форми на помощ и профилактичен характер на социалната работа, привличане на обществеността към управление и работа в социални заведения, държавно-обществено стимулиране на социалната помощ. На границата между XIX – XX в. особено ярко се проявяват социално-възпитателните функции на заведенията за социална помощ.

Създаването на национално самосъзнание на обществото, се осъществява в рамките на идейните течения от XIX в. – славянофилство, западничество, народничество, обществено-философска мисъл (Просветова, Т. С., 2002).

Субект на общественото възпитание в концепцията на славянофилите трябва да бъде интелигенцията, като необходимо условие за това е нейната духовна интеграция с народа. По мнение на А. Дж. Тойнби, славянството е особен културен феномен, предполагащ такова отношение към друга култура, при което много от нейните черти се приемат, но традиционната основа се съхранява.

Западноевропейската ориентация се застъпва за приобщаване на страната към европейската цивилизация. Главна роля се отрежда на образованата интелигенция.

Представителите на западноевропейската ориентация се отличават с три основни особености (Просветова, Т. С., 2002):

1. Те считат, че Русия отдавна се е включила в контекста на световната и преди всичко европейската история.

2. Като приоритетна ценност определят личността, нейната свобода, самоценност и самодейност.

3. Поставят проблема за правното обезпечаване на жизнената дейност на човека, необходимост от законодателство, утвърждаващо правата на човека като гражданин.

Като идейно продължение на славянофилството и западноевропейската ориентация, се появява народничеството. От славянофилството то взема вярата в творческите сили на народа, а от запад-

ноевропейското течение – идеите на видни европейски мислители, насочени преимуществено към социалната и икономическата сфери.

Оформилата се на границата на XIX – XX в. система за социална помощ и социална защита стимулира разработването на теоретичните основи за решаването на въпросите на социалната практика.

По такъв начин историческите предпоставки (ландшафт, природо-климатични условия, геополитическо положение) са източници, обуславящи руската специфика на факторите за социализация (Просветова, Т. С., 2002):

1. Страната като фактор за социализация (разделението на труда, откритостта към Изтока и Запада) и обусловената от това диалогичност на културата.

2. Обществото като фактор за социализация: форми на социална организация (община); тип технологии (екстензивно-интензивни); специфика на държавата.

3. Етносът като фактор за социализация: етнически особености на характера, етнически стереотипи на поведение (способи за адаптация), а също така форми на жизнена дейност на етноса (колектив).

Заедно с това, историческите предпоставки (социално-икономическо развитие на обществото в началото на XX в., развитие на основите на гражданското общество в началото на XX в.) обуславят следните обществени потребности (Просветова, Т. С., 2002):

1. Обществена потребност за подготовка на новия „социален” човек и обособяване на социалното възпитание, разработване на социално-педагогическата теория като условие за тази подготовка.

2. Обществена потребност от разработване теоретичните основи на социалната практика, създаването на система за социална защита, обуславящи създаването на социалната помощ.

След историческите предпоставки, голяма роля за развитието на социалната педагогика в Русия имат някои специално научни – педагогическите предпоставки.

Обособяването им и разкриването на тяхната същност е определящо за създаването на социалната педагогика в Русия.

Под „педагогически” се разбират предпоставките, съответстващи на изискванията на педагогиката, т. е. целенасочено организирани и отнасящи се към образованието, възпитанието и обучението.

Обосноваването на педагогическите предпоставки обуславя необходимостта от същностна трактовка на понятията „педагогика” и „социална педагогика”. В. А. Слостенин разглежда педагогиката като наука, изучаваща същността, закономерностите, тенденциите и перспективите на развитието на педагогическия процес (образование) като фактор и средство за развитие на човека в продължение на целия негов живот.

Според А. В. Мудрик социалната педагогика е дял на педагогиката, изследващ социалното възпитание в контекста на социализацията.

Важно значение за обособяването на педагогическите предпоставки за създаването на социалната педагогика са развитието на руската социално-педагогическа мисъл в края на XIX и началото на XX в. Заслуги в това отношение имат Д. И. Писарев, популярен публицист от 60-те г. на XIX в., Н. И. Пирогов през 60-те години на XIX в., К. Д. Ушински – признат за баща на руската педагогика.

К. Д. Ушински обособява обективните закономерности и историческия характер на общественото възпитание. По негово мнение общественото възпитание не решава само жизнени въпроси, но води след себе си историята. Самият народ и неговите велики хора, подчертава К. Д. Ушински проправят път в бъдещето. Възпитанието само върви по този път и действайки заедно с другите обществени сили, съдействат да върви по него отделната личност и новите поколения (Ушинский, К., 1953, 136).

В цялостния социално-педагогически процес К. Д. Ушински обособява „непреднамерените възпитатели”, „преднамерената възпитателна дейност” и „саморазвитието на човек”. В предисловието към първи том на „Педагогическа антропология” той разкрива същностното съдържание на социално-педагогическия процес. „Ние ясно осъзнаваме, че възпитанието в тесния смисъл на думата, като преднамерена възпитателна дейност – училище, възпитател и наставници... съвсем не са единствените възпитатели на човек. И може би по-силни възпитатели от него са непреднамерените възпитатели – природата, семейството, обществото, народа, неговата религия и език, с една дума – природата и историята в най-общия смисъл на тези понятия. Обаче и самото влияние на тези явления, много се

изменя и от самия човек в неговото последователно развитие и тези изменения са различни от предварителните изменения в собствената му душа (Ушинский, К. Д., Избранные ..., 1953, 167).

Системата на обществено възпитание, според К. Д. Ушински, е обусловена от характера и историята на народа. Той смята, че религията, природата, семейството, народните предания, поезията, литературата, и всичко от онова, от което се натрупва историческия опит на народа, представлява неговото действително училище, пред силата на което силата на учебните заведения е нищожна.

Вътрешен източник, определящ насочеността, целта, формите, възпитанието, според К. Д. Ушински, е „особената идея“, основанието за която съставя идеала за човека.

За основа на общественото възпитание, К. Д. Ушински определя принципа за народност. „Възпитанието, ако не иска да бъде безсилно, трябва да бъде народно“ – подчертава той (Ушински, К. Д., 1948, 160).

Като основа и на общото възпитание, К. Д. Ушински определя и религията. Обредите и ритуалите на православната църква, според него, притежават велико възпитателно влияние, защото сами по себе си те овладяват детската душа със светли религиозни чувства (Ушински, К. Д., 1948, 479).

Основа на общественото възпитание според К. Д. Ушински, трябва да бъде съвременността. Той подчертава, че общественото възпитание, от една страна, трябва да бъде съобразено със „силата на народа“, а от друга – със съвременността. Като важни фактори за общественото възпитание, К. Д. Ушински определя природата и обществената среда. „Хората се раждат, растат, възпитават се в тази жизнена среда, в която те живеят и от която в техните души нахлуват разнообразни влияния“ (Ушинский, К. Д., 1948, 432).

К. Д. Ушински обръща внимание на природния и духовния компоненти в характера на човека. Според него, природният компонент се корени в телесната организация на човека, а духовният се създава под влиянието на възпитанието и обстоятелствата. Тези елементи не остават изолирани един от друг, а взаимно си въздействат, като от това въздействие, природните наклонности и придобитите в живота убеждения и привычки, възниква характерът (Ушинский, К. Д. Т. 2. 1948, 122).

Трудът се разглежда от К. Д. Ушински като най-значимото средство за развитието и възпитанието на човека, на неговото човешко достойнство и нравственост (Ушинский, К. Д. Собрание сочинений: В 11т. Т. 2. 1948, 337, 348).

Като значимо средство за обществено възпитание той определя общественото мнение, което според него е „трайна основа за всякакви подобрения във възпитанието”. Там, където няма обществено мнение за възпитанието, пише К. Ушински, там няма и обществено възпитание, независимо от множеството обществени учебни заведения (Ушинский, К. Д. Собрание сочинений: В 11т. Т. 2., 1948, 165).

Условията за осъществяване на общественото мнение К. Д. Ушински счита обществените убеждения във формирането, на които значима роля той отрежда на литературата. Заедно с педагогическата литература като важно условие за развитие на педагогиката и общественото мнение, К. Д. Ушински определя „педагогическите общества, педагогическите пътешествия, педагогическите вестници и списания, а така също и живата връзка между практиците-педагози (Ушинский, К. Д. Собрание сочинений: В 11т. Т. 2. 1948, 164).

Антропологичните науки К. Д. Ушински определя като научна основа, знанието – като средство за възпитание. Ако педагогиката иска да възпита човек във всички отношения, то тя е длъжна преди всичко да го познава във всички отношения, пише той в предисловие към том I на „Педагогическа антропология” (Ушинский, К. Д., 1953, 170).

Самият термин „социална педагогика” в Русия е въведен в началото на 70-те години на XIX в. от А. П. Щапов, който го отъждествява с антропологията. В наше време, отбелязва той, рационално разработената антропологическа педагогика изисква съвременния човек първо да развие своя мозък посредством усилен умствена активност или самостоятелно умствено творчество. Според изискванията на социалната педагогика не само децата, но и техните бащи и майки от съвременното поколение не бива да се ограничават с едното училищно образование и пасивно възприемане на готовите идеи, а трябва сами постоянно да работят с мозъка си и избират най-добрите или висши идеи, убеждения и чувства. А. П. Щапов отбелязва косвените въздействия и последствия от държавните, политическите, юридическите заведения върху умственото развитие и

насоченост на руския народ. Той обръща внимание на значимостта на жизнения опит в процеса на социалното развитие.

В началото на ХХ в. насочеността към и необходимостта от естественонаучни знания продължава в лицето на Д. И. Менделеев. Руското образование, подчертава той, трябва да бъде жизнено и реално (Антология ..., 2000, 67). Според него "жизненият реализъм" предполага „съюз с природата”.

Д. И. Менделеев обосновава „жизнения реализъм” на образованието и възпитанието с държавните и обществените потребности за определен период от време, в съзвучие със световното развитие. В контекста на това, той подчертава приоритета на обществените цели на образованието – „трябва да се учи не за лични, а за обществени цели” (Антология..., 2000, 63).

Д. И. Менделеев фокусира вниманието върху значимата роля на държавните училища в процеса на социалното възпитание. „Държавните училища от всички видове трябва да учат и да възпитават в общественост” (Антология..., 2000, 72). Подчертавайки огромната роля на училището, Менделеев пише: „...училището е огромна сила, определяща бита и съдбата на народите и държавите, в съответствие с основните принципи в системата на училищно образование (Антология..., 2000, 56, 59).

Ярък представител на социално-педагогическия мисъл в Русия през втората половина на ХІХ в. е Н. В. Щелгунов. В неговите работи са отразени различни аспекти на общественото възпитание.

Значима роля в процеса на общественото възпитание Н. В. Щелгунов отрежда на общественото мнение и неговото важно възпитателно значение.

Н. В. Щелгунов смята, че основа на общественото възпитание трябва да бъде реализмът, това точно знание, основаващо се на действителни факти. Според него реализмът трябва да стане основание, определящо идеята на възпитанието, неговото съдържание, а също така и способите за въздействие върху децата.

Н. В. Щелгунов обръща внимание на значимата роля на обществените условия в процеса на възпитанието. Трябва да се възпитава в един общ тон, царящ в живота и зависещ от тези обществени условия, които се създават във всяка страна от известни групи хора,

оказвайки своето въздействие върху всички подрастващи (Просвета, Т. С., 2001).

Заедно с това, той отбелязва значимостта на държавното устройство в процеса на възпитанието, явяващо се по негово мнение, „висш ръководител, влияещо на спецификата на семейното и училищното възпитание.

Н. В. Щелгунов особено откроява социализиращата функция на семейството. Според него, семейството е един микрокосмос на обществото, длъжен да възпитава за обществото. Той подчертава значимата роля на семейството в емоционалното развитие, възпитанието на чувствата, при формирането на ценностни ориентации. Заедно с това, той обръща внимание на спецификата на типа социализация, обусловена от социално-професионалния статус на отделните слоеве и групи. Особено подчертава Н. В. Щелгунов ролята на добрата майка в социалното развитие на детето. Н. В. Щелгунов обръща внимание на значимата роля на книгите, четенето в процеса на общественото възпитание. Журналистиката, периодичният печат, Щелгунов счита за възпитателно средство, формиращо общественото мнение.

Основните възпитателни агенти по негово мнение са училището и семейството. В тази връзка той подчертава необходимостта от тяхното взаимодействие. Заедно с тях, като най-велик възпитател на човека, Н. В. Щелгунов определя „практиката на живота” (Антология..., 1990, 213).

За необходимостта от теоретична разработка и практически решения на социално-педагогическите проблеми, пише във втората половина на XIX – началото на XX в. Л. Н. Толстой.

В работата си „За задачите на педагогиката” той отбелязва: „Човек се развива сам, на безсъзнателно ниво, под влиянието на хората и всичко съществуващо, но човек се развива и под съзнателното влияние на другите хора” (Толстой, Л. Н., 1989, 37). Най-разгърнато Л. Н. Толстой излага тази своя мисъл в труда си „За свободното училище”. Той приема като необходимо условие за разработване на педагогиката историята на педагогиката, позволяваща да се дадат много положителни данни за самата педагогическа наука.

Л. Н. Толстой поставя проблема за разработването на педагогическата среда. Заедно с това той обръща внимание на историческия

характер на образованието и възпитанието. „Образованието и възпитанието, отбелязва той, са исторически факти за въздействие на едни хора над други”. Задачата на педагогиката Л. Н. Толстой вижда в търсенето на законни въздействие на едни хора върху други хора”. Подчертава обусловеността на училището от законите на общественото развитие, характерът на държавното устройство, съответствието му на законите за общественото развитие, а също така и от адекватността на училището към държавното устройство.

Основа на училищната организация и образование, според Л. Н. Толстой, трябва да станат свободата и опитът. Той предполага, че общественият прогрес ще обуслови нови форми на организация на училището, подчертавайки слабата вероятност това да стане в обозримото бъдеще, най-вероятно след 100 години. „Училището може би няма да бъде училище, така, както ние го разбираме – с дъски, катедри за учители или професори. То може да бъде театър, библиотека, музей, беседа, програма и др.”

Така в рамките на социално-педагогическата мисъл в Русия, през втората половина на XIX в. започва процесът на формиране понятийно-терминологичния апарат на социалната педагогика. В научно обръщение влизат термините социална педагогика, отъждествявана през този период с антропологичната педагогика, възпитателна система, възпитателен принцип, възпитателни агенти, среда.

Представителите на социално-педагогическата мисъл в Русия през втората половина на XIX – началото на XX в. открояват редица фактори за социално развитие като науката, природата, народът, обществото, държавата, семейството, държавните и обществените институции.

Като компоненти на социално-педагогическия процес те посочват непреднамерените възпитатели, преднамерената възпитателна дейност, саморазвитието.

Така съвкупността от исторически и специално педагогически предпоставки обуславя в началото на XX в. обособяване на обектна област социална педагогика, разработване на социално-педагогическата теория, а също така и условията за решаване на въпросите на социалната практика.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Гумилев, Л. М.* Ритмы Евразии: эпохи и цивилизации. М.: Экспресс, 1993.
2. Институты самоуправления: историко-правовое исследование. М.: Наука, 1995.
3. История социальной педагогики. Хрестоматия – учебник. Под ред. М. А. Галагузовой. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. 543 с.
4. *Медински, Е.* История на педагогиката. С., 1950.
5. *Менделеев, Д. И.* О направлении русского просвещения и о необходимости подготовки учителей // Антология по истории педагогики в России (первая половина XX века). Сост. А. В. Овчинников, Л. Н. Беленчук, С. В. Лыков. М., Центр Академия, 2000.
6. *Мудрик, А. В.* Основы социальной педагогики. М.: Академия, 2006, 205 с.
7. *Мудрик, А. В.* Социальная педагогика. М.: Академия, 2000.
8. *Просветова, Т. С.* Становление социальной педагогики России в начале XX века: предпосылки и факторы. Монография. – Воронеж: ВГУ, 2002. 196 с.
9. *Просветова, Т. С.* История социальной работы в России (X – XIX вв.). Воронеж: ВГПУ, 2001. 292 с.
10. *Толстой, Л. Н.* О задачах педагогики // Педагогические сочинения. М., Педагогика, 1989.
11. *Ушинский, К. Д.* О народности в общественном воспитании // Избранные педагогические сочинения. М.: Госуд. Учебно-пед. изд. мин. Просв. РСФСР, 1953, с. 136.
12. *Ушинский, К. Д.* Предисловие к тому „Педагогической антропологии // Избранные педагогические сочинения. М.: Госуд. Учебно-пед. изд-во мин. просв. РСФСР, 1953.
13. *Ушински, К. Д.* О нравственном элементе в русском воспитании // Собрание сочинений: В 11 т. Т. 2. Педагогические статьи 1857 – 1861 гг. М.: АПН РСФСР, 1948.
14. *Щелгунов, Н. В.* Воспитательные влияния // Антология педагогической мысли России второй половины XIX – начала XX века. М.: Педагогика, 1990. с. 213).

ПРЕДПОСТАВКИ ЗА ВЪЗНИКВАНЕТО НА СОЦИАЛНАТА ПЕДАГОГИКА В РУСИЯ

В. КУТЕВА-ЦВЕТКОВА

Резюме

Русия е една от страните, където социално-педагогическата теория и практика са силно развити. Студията представя историческите и педагогическите предпоставки за развитието на социалната педагогика в тази страна. Открити са приносите на К. Д. Ушински, Л. Н. Толстой, Д. И. Менделеев, Н. Ф. Бунаков, Н. В. Щелгунов и др. за развитието на социално-педагогическото познание.

Ключови думи: социална педагогика, предпоставки, видни представители, приноси

PREREQUISITE FOR THE EMERGENCE OF SOCIAL PEDAGOGY IN RUSSIA

V. KOUTEVA-TSVETKOVA

Summary

Russia is a country where the socio-pedagogical theory and practice are highly developed. The study presents historical and pedagogical conditions for the development of social pedagogy in this country. The study highlights the contributions of KD Ushinski, LN Tolstoy, DI Mendeleyev, NF Bunakov, NV Shtelgunov and others for the development of socio-pedagogical knowledge.

Key words: social pedagogy, distinguished representatives